

АГАЧЕВА Ю.А.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної, початкової освіти й психології КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», м. Херсон.

ІНТРАГРУПОВА АТРАКЦІЯ УЧНІВ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ ВЗАЄМИН

Агачева Ю.А. Інтрагрупова атракція учнів та регулювання внутрішньогрупових взаємин. Проаналізовано вагомість атракції серед чинників, що впливають на ефективність спільно-розподільної діяльності учнів та гармонійність внутрішньогрупових взаємин. Показано відмінності вагомості впливу інтрагрупової атракції, ефективність спільно-розподільної діяльності та регулювання внутрішньогрупових взаємин у групах різного типу.

З'ясовано, що гармонізуючий вплив атракції на міжособистісну взаємодію у спільно-розподільній діяльності має відносний характер, істотно сприяючи підвищенню вдовolenості взаєминами, але не гарантуючи ефективності групової діяльності.

***Ключові слова:** атракція, спільно-розподільна діяльність, ефективність спільно-розподільної діяльності, регулювання внутрішньогрупових взаємин.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Для вітчизняної психології ідеї про важливість співробітництва як однієї з визначальних основ сучасного навчання можна вважати традиційними. Відповідно наукові дослідження і практичні розробки у вітчизняній психології йшли в напрямку виявлення закономірностей і механізмів навчальної співпраці в різноманітних формах групової роботи. За останні десятиліття в Україні і за кордоном було здійснено значну кількість досліджень групової діяльності учнів [2; 12-16; 22; 24]. При цьому, для позначення навчальної роботи, заснованої на безпосередній взаємодії учнів, пропонувалися різні поняття. Найчастіше вживана термінологія представлена такими дефініціями як «групова робота», «спільна навчальна діяльність», «спільно-розподілена навчальна діяльність», «колективно-розподілена навчальна діяльність», «навчальне співробітництво» та ін. Повного термінологічного консенсусу поки так і не досягнуто, але одним з найбільш вдалих термінів, на наш погляд, слід вважати поняття «спільно-розподільна діяльність», запропоноване в роботах відомого російського психолога В.В. Рубцова [21].

Переваги терміну «спільно-розподільна діяльність» полягають у тому, що в ньому акцентується увага на неаддитивності, а точніше, на нададдитивності спільно-розподільної діяльності, в процесі якої відбувається не просто складання кількох індивідуальних діяльностей, а досягається

отримання загального ефекту, що відрізняється додатковими системними якостями і не зводиться до простої суми індивідуальних результатів. Тому категоризація психолого-педагогічних явищ в рамках поняття «спільно-розподільна діяльність» включає багатовимірне осмислення співпраці і здійснюється по таких лініях як: вчитель - учень (учні); учень - учень (учні) в межах окремих підгруп класу; загальногрупову взаємодію учнів у контексті всього навчального колективу; вчитель - вчитель або учительський колектив.

Але сьогодні особливої актуальності набирають проблеми організації вчителем ефективної спільно-розподільної діяльності учнів в навчальному процесі. У зв'язку з цим постає питання про передумови створення навчальних підгруп, на основі яких здійснюється спільно-розподільна діяльність.

Серед таких передумов науковці особливого значення надають наявності високого рівня внутрішньогрупової атракції. Більшість дослідників при вивченні спільної діяльності в самих різних сферах та навчальної зокрема, констатують вкрай позитивний вплив високого рівня внутрішньогрупової атракції на результати функціонування групи та міжособистісної взаємодії [2 - 6; 20; 23].

Тому очікується, що групоутворення на основі максимізацій рівня атракцій між учасниками спільно-розподільної діяльності, організоване в межах навчального процесу, може стати важливою складовою і передумовою розкриття їх інтелектуальних і творчих здібностей. При цьому слід зазначити, що у контексті сучасної демократичної ідеології українського суспільства принципу атракції в педагогічній сфері та сфері особистого життя надається пріоритетне значення. Водночас принципу розрахунку ідеологічна пріоритетність надається в сфері бізнесу й економіки, а також підкорення в військовій сфері тощо. Тому у навчально-виховному процесі не може бути проігнорована й та обставина, що в майбутньому житті вихованцям будуть потрібні навички міжособистісної взаємодії побудованої на прагматичних та кратичних засадах, що актуалізує також необхідність створення умов для розвитку відповідних навичок соціальної взаємодії та розширення адаптивних можливостей.

Така ситуація ставить на порядок денний питання більш поглибленого наукового осягнення можливостей та обмежень атракції як чинника організації міжособистісної взаємодії у спільно-розподільній діяльності, а також з'ясування організаційно-методичних умов та психологічних засад реалізації конструктивного потенціалу атрактогенних груп, порівняно з прагмато- та кратогенними.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Міжособистісна атракція - це специфічне емоційне ставлення, що визначає привабливість однієї людини для іншої, на основі якої виникає прихильність до неї. Атракція з'являється у процесі міжособистісного спілкування і передбачає сприйняття та оцінку іншої людини. За таких умов суб'єкту спілкування у співсуб'єкті доступні лише зовнішні ознаки, серед яких найінформативнішими є

зовнішній вигляд (фізичні якості та оформлення зовнішності), поведінка (здійснювані дії й експресивні реакції) та організація ним власного простору. Міжособистісну атракцію як психологічне явище вивчали такі дослідники, як Г. Андреєва, Е. Аронсон, Д. Бірн, Л. Гозман, В. Казміренко, Н. Казарінова, А. Кленчу, І. Кон, А. Коваленко, Н. Коломінський, Я. Коломінський, В. Лабунська, О. Леонтєв, М. Лернер, С. Максименко, В. Моргун, М. Обозов, Ч. Осгут, Л. Петровська, В. Роменець, В. Семиченко, Н. Скотна, Я. Український, О. Чебикін, В. Фомічова, Ф. Хайдер, Т. Яценко та ін.

Було встановлено, що виникнення міжособистісної атракції зумовлюється багатьма чинниками, якими є соціально бажані характеристики людини, а саме: охайність, співчутливість, терплячість, товариськість, схильність до підпорядкування тощо. Однак, попри досить давню традицію розвитку діяльнісного підходу в психології, феномен атракції до сьогодні найчастіше вивчається з функціоналістського погляду, без урахування діяльнісного опосередкування виникнення та розвитку міжособистісної атракції. Констатувалося, що наявність позитивної міжособистісної атракції у суб'єктів спільної діяльності сприяє, а негативної перешкоджає ефективності співпраці. Проблеми впливу симпатії, антипатії та дружби на ефективність спільної діяльності, а також впливу останньої на подальший розвиток атрактивних настанов розглянуто у працях Л. Гозмана, І. Кона, А. Лутошкіна, С. Рубінштейна, П. Якобсона, М. Аргайла, С. Дака, Т. Ньюкомпа, Д. Тернера, М. Хогга, Т. Х'юстона, М. Шерифа.

Однак лишається поза увагою аналогічний вплив міжособистісної атракції на індивідуальну діяльність, а також пояснення тієї обставини, чому за загалом сприятливого впливу позитивної міжособистісної атракції між суб'єктом діяльності і значущими в контексті її реалізації іншими ефективність діяльності не є гарантованою. За таких умов актуалізується проблема більш поглибленого наукового осягнення можливостей та обмежень атракції як чинника регуляції діяльності.

Метою даної статті є виокремлення та аналіз феномену інтрагрупової атракції як одного із чинників ефективності спільно-розподільної діяльності учнів та регулювання внутрішньогрупових взаємин.

Виклад методики і результатів досліджень. Попри те, що поняттям «атракція» в психології широко оперують, чіткість його концептуалізації залишає бажати кращого. Справа в тому, що у змістовне поле цього поняття потрапляють явища, які поряд з наявністю дуже істотних спільних рис, й власне надають їм атрактивний характер, мають і великі відмінності та виразну своєрідність. Так, симпатія, дружба, кохання й любов маючи спільність та взаємопов'язаність є водночас досить різнорідними феноменами. Найчастіше дружба, кохання та любов розуміються як різні напрямки розвитку настанов симпатії. На наш погляд для наочності сказане можна зобразити наступним чином у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1.

Основні вектори нарощування, стабілізації, згасання та трансформації атрактивних настанов

нейтральність		дружба	любов
		симпатія	кохання
огода	антипатія	нейтральність	
ненависть	ворожнеча		

У загальному випадку нарощення атрактивних настанов може призвести як до їх стабілізації, так і до їх згасання, а то й трансформації у полярно-протилежні. В окремих же випадках може мати місце й виникнення амбівалентних атрактивних настанов.

Високий рівень неоднозначності спостерігається й щодо суб'єктності атрактивних настанов. У гранично елементарному варіанті таким суб'єктом може бути діада, а загалом соціальна група. Якщо ми будемо розглядати атракцію як міжособистісну атракцію, як це зазвичай робиться у науково-психологічній літературі, то будемо мати справу, по суті, з векторною характеристикою емоційного ставлення з боку суб'єкта спрямованого у даний час на значущого іншого, яке обов'язково репрезентується і як когнітивна оцінка в контексті спеціальної системи особистісних конструктів «симпатія-антипатія», «любов-ненависть», «друг-ворог», або ж по узагальненому конструкту «позитивна атракція – негативна атракція (антиатракція).

Тоді, якщо ми візьмемо тризначні диференціації градацій атрактивного конструкту «позитивна атракція – нульова атракція (нейтральна) – негативна атракція», то, навіть, у діаді можлива комбінація з дев'яти векторів міжособистісної атракції, яку для наочності можна представити у формі таблиці 2.

Таблиця 2.

Дев'ять векторів міжособистісної атракції

Суб'єкт А/ суб'єкт В	Позитивна атракція В→А	Нейтральна атракція В→А	Негативна атракція В→А
Позитивна атракція А→В	++	0+	-+
Нейтральна атракція А→В	0+	00	-0
Негативна атракція А→В	-+	0-	--

Тому, окрім поняття міжособистісної атракції, на наш погляд, доцільно ввести поняття інтрагрупової атракції, яку можна розглядати як повну комбінацію всіх векторів міжособистісної атракції між членами групи. У загальному вигляді можна виокремити чотири типи структур внутрішньогрупової атракції:

- атрактивно-позитивна;
- атрактивно-негативна;
- атрактивно-нейтральна;
- атрактивно-поляризована.

Якщо ми візьмемо тріаду, тетраду, або групу більшого розміру та збільшимо розмірність шкали атракції до m значень (у попередньому випадку $m=3$), то при m - значній шкалі у групі з n членів повну кількість векторів атракції можна визначити за формулою:

$$A = m^2 n (n-1) / 2 \quad (1)$$

Однак збільшення розмірності групи та шкали атракції не поміняє загальну картину типів інтрагрупові атрактивності, хоча дасть можливість виділяти серед цих варіантів підваріанти.

Але, яким чином позитивність інтрагрупової атрактивності впливає на перебіг спільно-розподільної діяльності? Більшість дослідників при вивченні спільної діяльності в самих різних сферах та навчальної зокрема, констатують вкрай позитивний вплив високого рівня внутрішньогрупової атракції на результати функціонування групи. Водночас, мають місце такі, які розглядають як важливу, але не єдину детермінанту гармонічності та ефективності міжособистісної взаємодії, акцентуючи увагу на необхідності врахування окрім атракції таких чинників як референтність та влада [10-12; 14; 18; 19; 24].

Як зазначає А.В. Петровський, трьохфакторну модель значущого іншого: «емоційне ставлення до людини може і сприяти успіху спільної діяльності, а може й деформувати її» [18]. Тому він пропонує розглядати атракцію як чинник ефективності спільної діяльності у тривимірному контексті ставлення особистості до значущого іншого (атракція – референтність – влада) і зауважує, що враховуючи «модель «значущого іншого» у тривимірному просторі, визначеному трьома формами метаіндивідної репрезентації особистості, ми отримуємо необхідні загальні орієнтири для розуміння механізмів взаємодії людей у системі міжособистісних відносин, персоналізації, відкриваємо для себе можливість більш обґрунтовано підійти до діагностики заходів особистісної значущості та впливу людини в групі, і зокрема до конструювання ймовірнісних моделей «значущого іншого» в різних системах педагогічної взаємодії» [18].

Отже, хоча атракція на поведінковому рівні може проявлятися у тенденції до кооперації, уникання співзастодії та конфронтації, але кінцевий результат впливу атракції на поведінку в міжособистісній взаємодії однією нею не визначається, а залежить від її особливостей поєднання атрактивності з референтністю та владою, кожен з яких або взяті разом за певних умов можуть перевершувати вплив атракції.

Беручи сказане вище до уваги, атракцію як чинник організації взаємодії у спільно-розподільній діяльності доцільно розглядати у контексті її порівняння з альтернативними їй детермінантами ефективності спільно-розподільної діяльності її співсуб'єктів: референтністю та підкоренням владі. Це створює можливість часткових, а то й повних взаємокомпенсацій

у трикутнику факторів ефективності спільно-розподільної діяльності: атракція – референтність – влада». При цьому доцільно враховувати, що ефективність спільно-розподільної діяльності у загальному випадку не завжди може поєднуватися з гармонійністю міжособистісних взаємин учасників, утворюючи щонайменше чотири типи перебігу спільно-розподільної діяльності, що виокремлені у вимірах гармонійності взаємин учасників та ефективності її взаємодії: гармонійно-ефективну; гармонійно-неефективну; дизгармонійно-ефективну та дизгармонійно-неефективну.

Тому гармонізуючий вплив атракції на міжособистісну взаємодію у спільно-розподільній діяльності має відносний характер, істотно сприяючи підвищенню вдоволеності взаєминами, але не гарантуючи ефективності групової діяльності. Головною метою педагогічної організації спільно-розподільної діяльності учнів є поєднання гармонійності міжособистісних взаємин з високою результативністю взаємодії, уникаючи як компенсацій гармонійності за рахунок ефективності, так і навпаки.

Отже, вплив атракції як чинника гармонізації міжособистісної взаємодії та забезпечення ефективності спільно-розподільної діяльності доцільно аналізувати й оцінювати шляхом введення нового поняття, як внутрішньо групової атракції. Останнє описує наявний на даний момент рівень прояву всіх міжособистісних атракцій між учасниками групи, що дає можливість виокремити чотири основних типи таких структур, залежно від представленості позитивних, негативних та нейтральних атрактивних настанов: позитивно-атрактивна; негативно-атрактивна; атрактивно-нейтральна та атрактивно поляризована група.

Об'єктивний вплив структури внутрішньогрупової атракції на перебіг спільно-розподільної діяльності учнів поєднується або опосередковується суб'єктивною оцінкою педагогом значущості, можливостей та обмежень феномену атракції, оскільки останній знаходить свою суб'єктивну репрезентацію у системі особистісних конструктів педагога, на основі яких структурується і переструктурується його педагогічний досвід [8; 17]. Феномен атракції знаходить такі свої репрезентації у суспільній свідомості. Відповідно вибір педагогом атракції як основи для організації спільно-розподільної діяльності зумовлюється імпліцитними та експліцитними концепціями управління спільною діяльністю, що мають місце як на рівні індивідуальної ментальності педагогів, так ідеології суспільства в цілому, набираючи в умовах демократизації пріоритетного аксіологічного статусу [1; 5].

В індивідуальних імпліцитних психолого-педагогічних концепціях, якими опосередковується управління педагогом спільно-розподільною діяльністю учнів, значущість атракції як чинника гармонізації взаємодії у спільно-розподільній діяльності та забезпеченні її ефективності може бути дуже різною, варіюючи від заперечення та ігнорування до гіперболізації. Діагностика та корекція імпліцитних психолого-педагогічних концепцій створить можливості більш продуктивного використання педагогами переваг та нейтралізації недоліків атракції як чинника гармонізації

міжособистісної взаємодії та забезпечення ефективності спільно-розподільної діяльності учнів.

Структура внутрішньогрупової атракції є такою ж мірою наслідком спільно-розподільної діяльності, як і її чинником, утворюючи коло реципрокної детермінації і створюючи можливість її формування шляхом діяльнісного опосередкування. Окрім того, педагог може сугестивно впливати на формування атрактивних настанов учнів та сприяти розвитку у вихованців навичок формування позитивної атракції щодо себе (прийоми фасцинації). Адже педагог з одного боку є об'єктом і суб'єктом атракції, а з іншого боку він є і тим, хто може формувати як атракцію учнів до себе, так і свою атракцію щодо них. Він також може істотним чином впливати на атрактивні атиitudи учнів по відношенню один до одного, а також формувати групи з урахуванням чи без урахування атракцій потенційних учасників групи по відношенню один до одного.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Міжособистісну атракцію доцільно розглядати як векторну характеристику емоційного ставлення з боку суб'єкта спрямованого у даний час на значущого іншого, яка обов'язково репрезентується і як когнітивна оцінка в контексті спеціальної системи особистісних конструктів «симпатія-антипатія», «любов-ненависть», «друг-ворог», що на поведінковому рівні може проявлятися у тенденції до кооперації, уникання співвзаємодії та конфронтації. Кінцевий же результат впливу атракції на поведінку в міжособистісній взаємодії залежить від її особливостей поєднання атрактивності з референтістю та владою, кожен з яких або взяті разом за певних умов можуть перевершувати вплив атракції.

Окрім поняття міжособистісної атракції доцільно ввести поняття інтрагрупової атракції, яке можна розглядати як повну комбінацію всіх векторів міжособистісної атракції між членами групи. У загальному вигляді можна виокремити чотири типи структур внутрішньогрупової атракції: 1) атрактивно-позитивна; 2) атрактивно-негативна; 3) атрактивно-нейтральна; 4) атрактивно-поляризована.

Особливості спільно-розподільної діяльності як різновиду спільної діяльності з високим рівнем складності розподілу функцій між її учасниками та досягненням нададдитивності інтрагрупової взаємодії спонукають до розширення змістового діапазону терміну гармонізації міжособистісної взаємодії як поєднання гармонійності взаємин та ефективності спільно-розподільної діяльності, може знаходити свій прояв у чотирьох загальних варіантах: 1) гармонійно-ефективний; 2) гармонійно-неефективний; 3) дизгармонійно-ефективний; 4) дизгармонійно-неефективний.

Атракція, і гармонійність взаємин учасників спільно-розподільної діяльності, і ефективність міжособистісної взаємодії мають високий аксіологічний статус у контексті ідеологічних підвалин навчально-виховного процесу в сучасній Україні. Зазначене робить атракцію не лише засобом досягнення гармонійно-ефективної спільно-розподільної діяльності, але й водночас метою, бо побудова суспільних взаємин на атрактивних засадах

якнайліпше відповідає демократичній ідеології сучасної української держави, яка формує відповідний запит перед системою навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Ролевой репертуар руководителя в условиях социальных трансформаций / Г.М. Андреева // Социальная психология и общество. – 2011. – №4. – С. 5–14.
2. Глазкова М. Особенности аттракционной интрагрупповой структуры школьного класса на рубеже начальной и средней школы / М. Глазкова, М. Кондратьев, Ю. Бушневская // Социально-психологические проблемы образования: Вопросы теории и практики: Сб. науч. трудов. – 2009. – Вып. 7 – С. 12–19.
3. Гозман Л.Я. Психология эмоциональных отношений / Л.Я. Гозман. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 120 с.
4. Джавадова Р.Р. Некоторые вопросы исследования межличностной аттракции / Р.Р. Джавадова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. – 2012. – № 1 (8). – С. 124–126.
5. Заикин В.И. Взаимосвязь характера социометрической структуры сообщества и типа группового морального решения / В.И. Заикин // Социальная психология и общество. – 2013. – №2. – С. 94–106.
6. Іванченко А.О. Атракція як синергізуючий фактор у міжособистісних взаємовідносинах та її психо-біоенергетичне значення / А.О. Іванченко // Проблеми сучасної психології. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 10. – С. 270–280.
7. Карчевская О.П. Аттрактивность как профессионально-компетентностная стратегия гуманизации личностноразвивающего обучения / О.П. Карчевская // Вісник Одеського національного університету. – 2011. – Т. 16, вип. 12. – С. 111–116.
8. Келли А. Дж. Теория личностных конструктов / А. Дж. Келли. – СПб.: Речь, 2000. – 249 с.
9. Киреева З. А. Социально-психологическая структура аттракции и ее влияние на социометрический статус личности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / З. А. Киреева. – Курган, 2008. – 148 с.
10. Кондратьев М.Ю. «Значимый другой»: слагаемые межличностной значимости / М.Ю. Кондратьев // Социальная психология и общество. – 2011. – №2. – С. 17–28.
11. Кондратьев М.Ю. О научной психологической школе А. В. Петровского в Московском городском психолого-педагогическом университете / М.Ю. Кондратьев // Социальная психология и общество. – 2011. – №3. – С. 14–31.
12. Кондратьев М.Ю. Особенности интрагруппового структурирования классов в начальной школе и на рубеже начальной и средней школы /

- М.Ю. Кондратьев, А.А. Лисицына // Социальная психология и общество. – 2012. – №2. – С. 21–40.
13. Корепанова И.А. Три понятия о реальности детского развития: обучаемость, зона ближайшего развития и скаффолдинг / И.А. Корепанова, М.А. Сафронова // Культурно-историческая психология. – 2011. – №2. – С. 74–83.
  14. Крушельницкая О.Б. Особенности референтных отношений студентов как фактор учебно-профессиональной мотивации [Электронный ресурс] / О.Б. Крушельницкая // Психолого-педагогические исследования. – 2012. – № 1. – URL: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2012/n1/50850.shtml
  15. Крушельницкая О.Б. Интрагрупповое структурирование учебных групп в образовательных учреждениях разного типа / О.Б. Крушельницкая, А.В. Киселёв // Социальная психология и общество. – 2011. – №3. – С. 65–85.
  16. Пащенко А.К. Социально-психологические особенности взаимосвязи нормативности младших школьников и интрагруппового структурирования учебного класса / А.К. Пащенко // Социальная психология и общество. – 2012. – №2. – С. 80–96.
  17. Петренко В. Ф. Основы психосемантики / В.Ф. Петренко. – СПб: Питер, 2005. – 480 с.
  18. Петровский В.А. Деятельностное опосредствование межличностных отношений: феномены, сущность / В.А. Петровский // Социальная психология и общество. – 2011. – №1. – С. 5–16.
  19. Процко Н.В. Идеальна модель соціально-психологічної структури атракції практичного психолога / Н.В. Процко // Проблеми сучасної психології. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Вип. 10. – С. 637–646.
  20. Рубцов В.В. Проектирование развивающей образовательной среды школы / В.В. Рубцов, Т.Г. Ивошина. – М., Изд-во МГППУ. 2002. – 272 с.
  21. Сачкова М.Е. Взаимосвязь статусной дифференциации и сплоченности в ученических группах старших подростков / М.Е. Сачкова, О.В. Васькова // Социальная психология и общество. – 2013. – №1. – С. 92–102.
  22. Смирнова Ю.С. Факторы межличностной атракции в различных видах интернет-коммуникации / Ю.С. Смирнова, В.А. Чумакова // Психологический журнал. – 2012. – № 3-4. – С. 50–55.
  23. Чернышова Е.А. Взаимосвязь особенностей систем личностных конструктов студентов и их статусной позиции в учебных группах / Е.А. Чернышова // Социальная психология и общество. – 2012. – №1. – С. 59–72.

References transliterated

1. Andreyeva, G.M. (2011) *Rolevoy repertuar rukovoditelya v usloviyakh sotsial'nykh transformatsiy* [Role repertoire of the head in the conditions of

- social transformations]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social psychology and society], no. 4, pp. 5–14 (in Russian)
2. Glazkova, M., Kondrat'yev, M., Bushnevskaya, Yu. (2009) *Osobennosti attraktsionnoy intragruppovoy struktury shkol'nogo klassa na rubezhe nachal'noy i sredney shkoly* [Features of the attraction intragroup structure of the school class at the turn of the primary and secondary schools]. *Sotsial'no-psikhologicheskiye problemy obrazovaniya: Voprosy teorii i praktiki: Sb. nauch. Trudov* [Social and psychological problems of education: Questions of theory and practice: Coll. scientific works], no. 7, pp. 12–19 (in Russian)
  3. Gozman, L.Ya. (1987) *Psikhologiya emotsional'nykh otnosheniy* [Psychology of emotional relationships]. M. 120 p. (in Russian)
  4. Dzhavadova, R.R. (2012) *Nekotoryye voprosy issledovaniya mezhlichnostnoy attraktsii* [Some questions of the study of interpersonal attraction]. *Vektor nauki Tol'yattinskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Pedagogika, psikhologiya* [Vector Science of Togliatti State University. Series: Pedagogy, Psychology], no. 1 (8), pp. 124–126 (in Russian)
  5. Zaikin, V.I. (2013) *Vzaimosvyaz' kharaktera sotsiometricheskoy struktury soobshchestva i tipa gruppovogo moral'nogo resheniya* [The relationship between the nature of the sociometric structure of the community and the type of group moral decision]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no. 2, pp. 94–106 (in Russian)
  6. Ivanchenko, A. O. (2010) *Atrakciya yak sinergizuyuchy'j faktor u mizhosoby`stisny`x vzayemovidnosy`nax ta yiyi psy`xo-bioenergety`chne znachennya* [Attraction as a sinking factor in interpersonal relationships and its psycho-bioenergetic value]. *Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi* [Problems of modern psychology], no. 10, pp. 270–280 (in Ukrainian)
  7. Karchevskaya, O.P. (2011) *Attraktivnost' kak professional'no-kompetentnostnaya strategiya gumanizacii lichnostnorazvivayushchego obucheniya* [Attractiveness as a professional competence-based strategy for the humanization of personal developmental learning]. *Visn. Odes'kogo nac. Un-tu*. [Bulletin of Odessa State University], vol. 6, no. 12, pp. 111–116 (in Russian)
  8. Kelli, A. Dzh. (2000) *Teoriya lichnostnykh konstruktov* [Theory of personality constructs]. SPb. 249 p. (in Russian).
  9. Kireeva, Z. A. (2008) *Sotsial'no-psihologicheskaya struktura attrakcii i ee vliyanie na sociometricheskij status lichnosti : dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.05* [Socio-psychological structure of attraction and its influence on the sociometric status of a person: dis.]. Kurgan. 148 p. (in Russian)
  10. Kondrat'ev, M.Yu. (2011) «*Znachimyj drugoj*»: *slagaemye mezhlichnostnoj znachimosti* [“The significant other”: the terms of interpersonal significance]. *Sotsial'naya psihologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society]. 2011. №2. – С. 17–28 (in Russian)
  11. Kondrat'yev, M.Yu. (2011) *O nauchnoy psikhologicheskoy shkole A. V. Petrovskogo v Moskovskom gorodskom psikhologo-pedagogicheskom*

- universitete* [On the scientific psychological school of A. V. Petrovsky at the Moscow City Psychological and Pedagogical University]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no.3, pp. 14–31 (in Russian)
12. Kondrat'yev, M.Yu., Lisitsyna, A.A. (2012) *Osobennosti intragruppovogo strukturirovaniya klassov v nachal'noy shkole i na rubezhe nachal'noy i sredney shkoly* [Features of intragroup structuring of classes in elementary school and at the turn of primary and secondary school]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no. 2, pp. 21–40 (in Russian)
  13. Korepanova, I.A., Safronova, M.A. (2011) *Tri ponyatiya o real'nosti detskogo razvitiya: obuchayemost', zona blizhayshego razvitiya i scaffolding* [Three concepts about the reality of child development: learning, zone of proximal development and scaffolding]. *Kul'turno-istoricheskaya psikhologiya* [Cultural-historical psychology], no.2, pp. 74–83 (in Russian)
  14. Krushel'nitskaya, O.B. (2012) *Osobennosti referentnykh otnosheniy studentov kak faktor uchebno-professional'noy motivatsii* [Features of the reference relations of students as a factor of educational and professional motivation]. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye* [Psychological and pedagogical research], no. №1. URL: <http://psyedu.ru/> (data obrashcheniya: 28.06.2013) (in Russian)
  15. Krushel'nitskaya, O.B., Kiselov, A.V. (2011) *Intragruppovoye strukturirovaniye uchebnykh grupp v obrazovatel'nykh uchrezhdeniyakh raznogo tipa* [Intra-group structuring of educational groups in educational institutions of various types]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no.3, pp. 65–85 (in Russian)
  16. Pashchenko, A.K. (2012) *Sotsial'no-psikhologicheskiye osobennosti vzaimosvyazi normativnosti mladshikh shkol'nikov i intragruppovogo strukturirovaniya uchebnogo klassa* [Socio-psychological features of the relationship of the normativity of younger students and the intragroup structuring of the classroom]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no.2, pp. 80–96 (in Russian)
  17. Petrenko, V. F. (2005) *Osnovy psikhosemantiki* [The foundations of psychosemantics]. SPb. 480 p. (in Russian)
  18. Petrovskiy, V.A. (2011) *Deyatel'nostnoye oposredstvovaniye mezhlichnostnykh otnosheniy: fenomeny, sushchnost'* [Activity mediation of interpersonal relations: phenomena, essence]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no. 1, pp. 5–16 (in Russian)
  19. Protsko, N. V. (2010) *Ideal'na model' social'no-psy`xologichnoyi struktury` atraktsiyi prakty`chnogo psy`xologa* [The Ideal Model of the Socio-Psychological Structure of the Attraction of a Practical Psychologist]. *Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi* [Problems of modern psychology], no. 10, pp. 637–646 (in Ukrainian)

20. Rubtsov, V.V., Ivoshina, T.G. (2002) *Proyektirovaniye razvivayushchey obrazovatel'noy sredy shkoly* [Designing a developing educational environment of a school]. M. 272 p. (in Russian)
21. Sachkova, M.Ye., Vas'kova, O.V. (2013) *Vzaimosvyaz' statusnoy differentsiatsii i splochnosti v uchenicheskikh gruppakh starshikh podrostkov* [The relationship of status differentiation and cohesion in student groups of older adolescents]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no. 1, pp. 92–102 (in Russian)
22. Smirnova, Yu.S., Chumakova, V.A. (2012) *Faktory mezhlichichnostnoy atraksii v razlichnykh vidakh internet-komunikatsii* [Factors of interpersonal attraction in various types of Internet communications]. *Psikhologicheskiy zhurnal* [Psychological journal], no.3-4, pp. 50-55. (in Russian)
23. Chernyshova, Ye.A. (2012) *Vzaimosvyaz' osobennostey sistem lichnostnykh konstruktov studentov i ikh statusnoy pozitsii v uchebnykh gruppakh* [Interrelation of the peculiarities of students' personal constructs systems and their status position in study groups]. *Sotsial'naya psikhologiya i obshchestvo* [Social Psychology and Society], no. 1, pp. 59–72 (in Russian).

Агачева Ю.А. Интрагрупповая аттракция учеников и регулирование внутригрупповых взаимоотношений. Проанализирована весомость аттракции среди факторов, влияющих на эффективность совместно-распределительной деятельности учащихся и гармоничность внутригрупповых взаимоотношений. Показаны отличия весомости влияния интрагрупповой аттракции, эффективность совместно-распределительной деятельности и регулирование внутригрупповых взаимоотношений в группах разного типа.

Определенно, что гармонирующее влияние аттракции на межличностное взаимодействие в совместно-распределительной деятельности носит относительный характер, существенно способствуя повышению удовлетворенности отношениями, но не гарантируя эффективности групповой деятельности.

Ключевые слова: аттракция, совместно-распределительная деятельность, эффективность совместно-распределительной деятельности, регулирование внутригрупповых взаимоотношений.

Agacheva Yu. Intragroup attraction students and regulation intercompany relationships. Analyzed the weight of attraction among the factors affecting the efficiency of co-distribution activities of students and harmonious inter-relationships. The differences important influence intraattraction group, efficiency co-distribution activities and regulation inter-group relationships of different types. singled out and analyzed the phenomenon intrahrupovoyi attractions as one of the factors efficiency co-distribution of students and regulating intra relations.

Today especially important problems of teacher shall effectively co-distribution of students in the classroom. In this connection the question arises

about the prerequisites of educational subgroups on the basis of which the co-distribution activities.

Among such assumptions scientists particular importance to the presence of high level of intra attractions.

A harmonizing influence of Attraction on interpersonal interaction in co-distribution of a relative, substantially contributing to the improvement of relationship satisfaction, but does not guarantee the efficiency of group activities. The main goal of educational co-distribution of students is a combination of harmonious interpersonal relationships with high-performance interaction, avoiding harmony as compensations due to efficiency and vice versa.

Keywords: *attraction, co-distribution activities, the effectiveness of co-distribution activities, regulation intercompany relationships.*

УДК 37:364-051

БАЛАХТАР В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Балахтар В.В. Соціально-психологічний супровід професіоналізації особистості фахівців з соціальної роботи. У статті висвітлено особливості соціально-психологічного супроводу особистості фахівців з соціальної роботи. Розглянуто сутність понять «професіоналізація», «супровід», «соціально-психологічний супровід».

На основі результатів емпіричного дослідження визначено рівень професійного становлення залежно від його стадії («самовизначення в якості фахівця»; «стадія самопроекування (життєконструювання) професійного шляху»; «саморегуляції у професійній діяльності»; «саморозвитку, самоствердження та самовдосконалення у професійній діяльності»; «самореалізація фахівця як професіонала, досягнення «акме»; «рефлексія професійного досвіду та самотворення смислу подальшого життєвого шляху»).

Ключові слова: *фахівець з соціальної роботи, професійне становлення, соціально-психологічний супровід.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Реформування соціальної сфери, складність соціально-економічної ситуації в країні, збільшення інформаційного потоку, впровадження нових технологій, соціальних програм, внесення змін до законодавства щодо соціальної політики, соціального захисту населення та інші зміни в сучасному суспільстві зумовлюють потребу соціально-